

Joana Raspall

una escriptora centenària

Joana Raspall

una escriptora centenària

Comissari: Miquel Desclot

Coordinació i realització: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat
(Jaume Garcia, Conchita Montoro, Carles Olona)

Disseny: Opac Taller Creatiu

Impressió digital: Gràfiques Fersosa

Fotografies i documents:

Arxiu Comarcal del Baix Llobregat:

Col·lecció Ciutadana d'imatges de Sant Feliu de Llobregat

Fons Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat

Fons Jaume Amigó i Mata

Fons Joana Raspall i Juanola

Fons Llorenç Sans i Fàbregas

Fons PSUC-Iniciativa per Catalunya

Arxiu Històric Marc Rius

Arxiu Nacional de Catalunya. Fons Carles Riba-Clementina Arderiu

Baiximágenes.es

Blas Serrano Miranda - Foto Blas

Coral Tic Tac de l'Ateneu Santfeliuenc

Diputació de Barcelona - Xarxa de Biblioteques Municipals

Família Cauhé - Raspall

Generalitat de Catalunya

Jaume Garcia

Jorge Botella

Miquel Puertas - Opac Taller Creatiu

Nicolás Vargas

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Il·lustracions de la biblioteca de l'escola Pau Vila:

Cristina Arcos i Núria Flores

Il·lustracions de l'espai infantil: Àngels Xarau - Opac Taller Creatiu

Mobiliari: Gabriel Herrero Chapitel

Agraïments:

Biblioteca Montserrat Roig

M. Luz Retuerta

Joana Raspall i Juanola

Imma Cauhé i Raspall

Sant Feliu de Llobregat, maig de 2013

Intimitat

*En bloc de marbre sense desbastar
s'estotja la bellesa, inexpressada,
dels sentiments més arrelats
que mai no seran mots.*

Serenitat avara!

*No et venguis mai el goig
de l'íntima paraula
per conquerir un estel
ni per fer-te'n medalla.*

*Marbre i silenci extern,
enigma impenetrable.
La bellesa vital palpitara
intocada, com promesa eterna
de l'ideal, ben lluny dels ulls profans.*

*No vull demanar força
per afaiçonar el marbre,
ai, cor! Lliga'm les mans!*

Del llibre *Jardí vivent*, 2010

Salvador Esteve i Figueras
President de la
Diputació de Barcelona

La Diputació de Barcelona, amb Joana Raspall

Com a president de la Diputació de Barcelona he volgut estar, des d'un primer moment, al costat de la celebració de l'Any Joana Raspall, una commemoració que ha rebut també el suport d'aquesta institució en diferents vessants.

El febrer passat vaig tenir la satisfacció de ser a Sant Feliu per donar el tret de sortida a l'homenatge a aquesta il·lustre escriptora i poetessa santfeliuensa. Va ser, ho recordo, un acte molt entranyable i emotiu, que feia justícia a tota una trajectòria en el camp de les lletres i de la cultura. L'audiovisual, el recital poètic a càrrec de l'actriu Fina Rius i diversos col·lectius de la ciutat van constituir una digna arrencada d'aquesta celebració.

Ja llavors vaig tenir l'oportunitat d'assenyalar que era de tota justícia retre-li aquest homenatge, pel compromís amb la llengua i el país que ha mostrat al llarg de la seva prolífica vida literària i cultural. Una bona mostra n'era, com va recordar l'alcalde, el seu esforç per muntar l'escola de llengua catalana, fruit de la seva infatigable voluntat de servir i de fer les coses amb passió i amb emoció.

Com he assenyalat, la Diputació de Barcelona ha volgut estar amb aquesta celebració des d'un primer moment. I ho ha fet especialment a través d'una de les eines de les quals em sento més orgullós: la nostra Xarxa de Biblioteques Municipals. S'ha muntat per a la Xarxa una exposició itinerant sobre la seva obra, produïda pel Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil. S'ha preparat, perquè els infants coneguin la seva obra, la Maleta de la Joana, un lot de llibres seus, i material d'ambientació per a les sessions que s'ofereixen als clubs de lectura infantils de les biblioteques.

També s'ha promogut la publicació d'un apartat especial sobre l'autora i la seva obra al portal infantil Gènius, en el qual es troben reculls dels seus poemes, així com dibuixos que els infants facin sobre els seus versos i postals animades basades en algunes de les seves poesies. I finalment, a la tardor, la campanya de foment de la lectura als bibliobusos de la Diputació se centrarà en el tema de la poesia, i inclourà poemes de Joana Raspall per difondre la seva obra entre els infants.

Vull acabar aquestes línies amb la gosadia de fer-me meves unes paraules d'Irene Rigau envers la Joana Raspall: "Gràcies per haver eixamplat aquesta pàtria, que tant has estimat". I afegir que, en el present i futur del nostre país, ens calen moltes persones com ella, amb una ferma i indestructible voluntat de servei a Catalunya.

Jordi San José i Buenaventura
Alcalde de
Sant Feliu de Llobregat

Gràcies, Joana, per les teves lletres i els teus mots

El 2013 és un gran any per a la ciutat de Sant Feliu de Llobregat, perquè tenim l'oportunitat de tornar a agrair a la Joana Raspall, amb motiu del seu centenari, tot el que ens ha aportat a la ciutat i a Catalunya.

Per a nosaltres és un orgull compartir l'activisme cultural d'aquesta santfeliuensa exemplar, que ha donat al país una obra literària tan diversa i de qualitat. Sempre amb esperit de servei a la gent, que ha impregnat la seva tasca.

Amb l'exposició "Joana Raspall, una escriptora centenària", es posa en valor la seva obra, massa desconeguda encara per al gran públic, les motivacions que hi ha al darrere d'aquesta i el context en el marc que es realitza.

Els seus escrits ens donen entrada per fer una ullada als darrers cents anys de la nostra història. La seva i la del nostre país, tot partint d'aquella extraordinària generació, anomenada de la República, a què ella pertany, que va aportar a Catalunya innovació en les idees i valors de civilització.

Ella beu d'aquestes fonts, com a deixeble d'alguns dels intel·lectuals més destacables de l'època, i companya de somnis i objectius de molts altres. Fins que arriba el daltabaix de la dictadura i esdevé una activista cultural, per fer front a les greus amenaces que es llençaven a sobre de la nostra cultura.

Una profunda vocació literària i una estima per la llengua i la cultura catalanes marquen la seva tasca. Sense deixar de banda el seu compromís cívic amb la comunitat, entre altres aspectes de la vida social.

Tot això es destaca en aquesta completa exposició, que ha dirigit brillantment com a comissari l'escriptor Miquel Desclot.

Tots i totes nosaltres li devem a la Joana el que ha fet en la recuperació d'aspectes importants de la nostra parla, amb la seva obra lexicogràfica, l'impuls a la literatura adreçada als infants, i el testimoni d'un compromís ciutadà.

Aquesta exposició és un humil agraïment a la Joana Raspall, de la ciutat que ella tant s'estima i que tant l'estima a ella.

Joana Raspall l'any 1931 quan tenia 18 anys.
Fotografia: Foto Estudio José Alonso. Arxiu Comarcal del Baix Llobregat.
Fons de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat. Imatge cedida per Joana Raspall i Juanola.

Una generació extraordinària

Volàvem massa.

Ens condemnen a un caos d'ales trencades.

Joana Raspall pertany a l'anomenada generació de la República, és a dir, la d'aquells que van arribar joves o adolescents a la proclamació de la República, l'any 1931, i es van poder formar en el context de llibertat i de cultura que va propiciar aquell nou règim; dit d'una altra manera: la generació dels que van néixer entorn de l'any 1910, en ple desplegament del projecte modernitzador de la Mancomunitat de Catalunya, comandada per Enric Prat de la Riba. Va ser, sens dubte, una generació privilegiada, perquè va poder gaudir de l'inestimable mestratge d'aquells que, amb l'entusiasme de la joventut, s'havien compromès amb l'ambició programa civilitzador de l'anomenat Noucentisme. Aquella joventut formada d'una manera seriosa, moderna i universal, en tots els àmbits, semblava cridada a portar Catalunya a un grau de civilització homologable amb el de l'Europa més avançada del seu temps. Però, malauradament, tot el que havia tingut de privilegiada ho va tenir després de dissortada, en rebre també a la flor de la vida les investides furibundes de la caparruda cabra hispànica: primer, la dictadura del general Primo de Rivera i la del general Berenguer, que els van obligar a viure l'adolescència en un ambient repressiu per al qual no estaven formats, i després la rebel·lió de l'exèrcit espanyol que els va abocar en plena joventut a una guerra sanguinària i despietada, on molts van morir; i ja acabada la guerra els va empènyer a un exili o a un silenci forçosos que va reduir els sobrevivents a una autèntica generació sacrificada, pràcticament perduda per al que semblava el seu destí prometedor.

Rubricatum. Òrgan de la Federació dels Pomells del Baix Llobregat (1923). Moviment del període 1920-1923, al qual Joana Raspall va pertànyer quan era petita.

Era una generació brillant de gent molt ben preparada: de científics, de metges, d'artistes, d'arquitectes, de músics i, naturalment, d'escriptors. La generació literària de la República va ser rica en poetes, amb

noms tan remarcables com Agustí Bartra (1908-1982), Màrius Torres (1910-1942), Rosa Leveroni (1910-1985), Salvador Espriu (1913-1985), Bartomeu Rosselló-Pòrcel (1913-1938), Joan Teixidor (1913-1992), Marià Villangómez (1913-2002), Joan Vinyoli (1914-1984), Josep Palau i Fabre (1917-2008), Montserrat Abelló (1918) o Joan Brossa (1919-1998). Però també va ser una gran generació de narradors: Mercè Rodoreda (1908-1983), Lluís Ferran de Pol (1911-1995), Avel·lí Artís-Gener (1912-2000), Pere Calders (1912-1994), Joan Sales (1912-1983), Salvador Espriu (1913-1985), Joaquim Amat-Piniella (1913-1974), Manuel de Pedrolo (1918-1990) o Maria-Aurèlia Capmany (1918-1991).

Rosa Leveroni, Agustí Bartra, Màrius Torres, Salvador Espriu, Joana Raspall, Joan Vinyoli, Mercè Rodoreda, Pere Calders i Joan Sales.

És en aquest firmament d'estrelles que brilla Joana Raspall. Si no ens hem acostumat fins ara a situar-l'hi és perquè la seva obra no s'ha publicat fins molt tard de la vida, quan molts dels seus companys ja eren morts o havien deixat pràcticament d'escriure. I Joana Raspall ha gaudit del rar privilegi de mantenir un cap clar, creatiu i entusiasta fins a la ratlla dels cents anys. Vet aquí, doncs, que bona part de la seva obra s'ha produït i publicat quan el llegat de la seva generació ja semblava definitivament tancat, classificat i avaluat.

Joana Raspall, fotografiada per un fotògraf ambulant, de camí a l'església parroquial de Sant Llorenç de Sant Feliu de Llobregat. Anys 1930-1935. Fotògraf: desconegut. Arxiu Comarcal del Baix Llobregat. Fons de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat. Imatge cedida per Joana Raspall i Juanola.

Una vocació primerenca

*La jovesa
deixa que el desig meni
la seva barca.*

Joana Raspall i Juanola va néixer ocasionalment a la Barceloneta, al Cap i Casal, l'1 de juliol de l'any 1913, deu dies abans que Salvador Espriu i un mes abans que Bartomeu Rosselló-Pòrcel. La família residia al Masnou, però al cap de tres anys es va traslladar a Sant Feliu de Llobregat, on el pare, un tractant de fruites i verdures que n'era originari, havia encarregat a l'arquitecte modernista Gabriel Borrell i Cardona una casa nova, en la qual l'escriptora ha viscut tota la vida des de llavors. La jove Joana es va formar en l'ambient d'inquietud i efervescència de la Catalunya de l'època, i durant una temporada també a Perpinyà per desig de la mare, que tenia arrels franceses. La seva primera educació literària va ser força autodidàctica, a través d'una passió molt primerenca per la lectura i pel teatre, centrada en els nostres pocs clàssics moderns: Verdaguer, Guimerà, Maragall. Cal tenir en compte que les noies de l'època rarament tenien accés a una educació superior; de fet, la seva és la primera generació de dones que es van poder començar a emancipar del paper decoratiu o domèstic que l'engranatge social assignava a les dones d'un cert estatus. També les primeres provatures literàries d'aquella noia decidida van aparèixer molt aviat. Comencem a trobar el seu nom en publicacions locals a partir de l'any 1929, quan la jove lletraferida en tenia setze, i en les actes de diversos premis literaris. Però també en programes de teatre, representant obres pròpies com la comèdia dramàtica *Dos amors*, estrenada el 20 d'octubre del 1929, o d'autors consagrats com Guimerà o Casona. A la revista *Claror*, de la qual era col·laboradora habitual, hi va publicar per Cap d'Any del 1933 un article mani-

Sortida de les alumnes de l'Escola de Bibliotecàries, amb el director, Jordi Rubió i Balaguer. Setmana d'Activitats Femenines, febrer 1937. Fotògraf: desconegut.

festant la necessitat d'una biblioteca per a la vila de Sant Feliu, arran del qual va anar finalment a trobar Jordi Rubió, que era el responsable de la xarxa de biblioteques de Catalunya, per veure si aquell desideratium es podia dur a terme. Jordi Rubió, que també era director de la recuperada Escola de Bibliotecàries, en adonar-se de la capacitat d'iniciativa i de les aptituds de la jove, la va convèncer perquè es presentés a les proves d'accés a l'Escola i es preparés per a la professió. Joana Raspall, així, va emprendre amb entusiasme els estudis de biblioteconomia. I aquest va ser un tombant decisiu en la seva vida.

El passeig Nadal als anys 40, amb la casa de Joana Raspall a l'esquerra. Fotografia cedida per Joana Raspall i Juanola. Arxiu Històric Marc Rius.

Joana Raspall, cap a finals dels anys 20. Fotografia cedida per Joana Raspall i Juanola. Arxiu Històric Marc Rius.

Joana Raspall de petita. Fotografia cedida per Joana Raspall i Juanola. Arxiu Històric Marc Rius.

Joana Raspall a l'edat de 14 anys, poc abans de començar a escriure a *El Eco del Llobregat*. Anava vestida de dol per la mort del seu pare. Anys 1927-1928. Aquesta fotografia va ser publicada a *El Eco del Llobregat*, número 20, d'agost de 1929. Fotògraf: Vicente Durán Cabrera. Arxiu Comarcal del Baix Llobregat. Fons de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat. Imatge cedida per Joana Raspall i Juanola.

Deixebla de grans mestres

*Quantes naixences
caldria per aprendre
tot el que ignoro?*

L'Escola de Bibliotecàries va ser una de les creacions més importants de la Mancomunitat de Catalunya, pensada per al desenvolupament d'una xarxa de biblioteques que desvetllés i civilitzés el país. Fundada i dirigida inicialment per Eugeni d'Ors, l'any 1915, va passar diverses vicissituds, sobretot arran de la dictadura de Primo de Rivera, però el 1930 va poder ressorgir amb força, sota la direcció de Jordi Rubió. Des del primer moment, l'Escola de Bibliotecàries va poder comptar amb un professorat que reunia el bo i millor de la intel·lectualitat del seu temps.

Joana Raspall va ingressar en aquell oasi de cultura l'any 1935 i hi va cursar els estudis fins l'any 1938, quan finalment va ocupar una plaça de bibliotecària interina a Vilafranca del Penedès. Durant aquells tres anys, la jove lletraferida es va formar amb els millors mestres del moment: l'humanista Joan Petit, el filòleg Pere Bohigas, el filòsof Joaquim Xirau i Palau, l'historiador i escriptor Ferran Soldevila... i de manera molt particular, el filòleg Jordi Rubió, director de l'Escola, i el poeta i humanista Carles Riba, dels quals l'escriptora ha guardat sempre un record molt especial pel pes de la seva influència.

Aquest darrer, Carles Riba, hi ensenyava literatura universal. I des de la seva saviesa indiscutida va guiar discretament els passos d'alumnes amb vocació literària com Rosa Leveroni i Joana Raspall, i encara les va posar en contacte amb altres joves poetes com Joan Vinyoli o Bartomeu Rosselló-Pòrcel.

Carles Riba, amic i mestre de Joana Raspall.

En aquesta època, Riba estava escrivint les seves *Tannkas de les quatre estacions*, que més tard es van publicar dins el llibre *Del joc i del foc* (1946). Devia ser arran de les converses sobre poesia amb la seva deixebla que el poeta va dedicar aquest epigrama a Joana Raspall:

Per a Joana Raspall

*La Poesia?
Cal cercar-la on tu saps ja
que és, com la Gràcia
o l'aigua pura i dura
d'una font emboscada.*

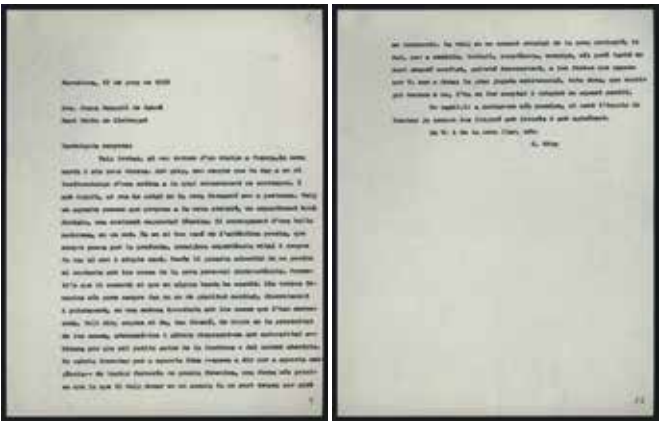
Carles Riba

Biblioteca Popular Torras i Bages. Vilafranca del Penedès.

Amb el daltabaix de la desfeta de l'any 1939, Joana Raspall es va trobar deslligada de sobte de qualsevol vida cultural i irremissiblement allunyada dels seus mestres, engolits per l'exili real o pel no gens irreal exili interior. Així i tot, les exalumnes de l'Escola de Bibliotecàries es van posar en contacte de seguida amb Carles Riba, exiliat a França, per oferir-li ajut i suport, dintre les limitacions de les circumstàncies històriques.

Quan Joana Raspall va poder encarrilar de nou la seva passió per escriure i Riba ja tornava a ser a Barcelona, se li va adreçar sovint en cerca de consell i parer, per via epistolar, en una mena de continuació a distància d'aquella relació estroncada pel resultat de la guerra. A les cartes que es van creuar l'exmestre i l'exalumna queda prou clar que el poeta es va prendre ben seriosament els esforços literaris de la seva amiga, i que la va ajudar a madurar fins al final. Dos anys abans de morir, el poeta li escrivia sense amagar la satisfacció darrere la nostàlgia: **“Cada vegada que un fet com el que ha motivat el seu senyal amistós intervé en la meua vida, remou molta tristesa i ¿per què no dir-ho? també molt d'orgull dintre meu: sento que no he parlat ni he callat en va i tinc una revinguda d'esperança que no és pas per a mi sol.”**

Carta de Carles Riba a Joana Raspall, 17 de juny de 1954. Arxiu Nacional de Catalunya.

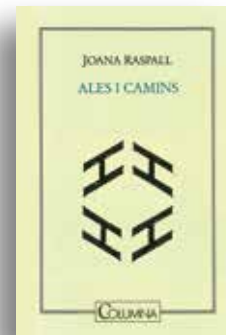
Joana Raspall, pregonera de la Rosa, el 4 de maig de 1980 al saló de sessions de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat. Fotògraf: Blas Serrano Miranda. Arxiu Comarcal del Baix Llobregat. Fons de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat.

Una escriptora reticent

*Cor de magrana,
mil robins s'encaixonen
als meus silencis.*

La singularitat que més bé explica la posició una mica marginal de Joana Raspall dins la seva generació és la seva resistència, sostinguda durant molts anys, a reconeixre's públicament com a escriptora. Així, mentre una condeixeble a l'Escola de Bibliotecàries com Rosa Leveroni començava a publicar els seus poemes ja l'any 1938, Joana Raspall ho va esquivar curosament fins que l'any 1991 es va decidir a donar-ne a conèixer una mostra, sota el títol *Ales i camins*, no sense advertir abans el lector, encara amb força reticència: **“Mai, fins ara, no m’havia avingut a presentar-me a la palestra editorial dels poetes. Considero una petulància pretendre acostar-me al clos d’aquells que tant admiro i que sempre he vist tan amunt. D’altra banda, sempre he dubtat que puguin interessar a d’altres les meves vivències personals, mal que siguin versificades amb més o menys traça o encert. Ara, però, ja sóc a l’apex de la vida, i penso que pot ser excusable la vel·leïtat de recollir en un llibre aquests versos amb la mateixa motivació nostàlgica amb què col·loquem en una vitrina aquells petits objectes dels quals només cadascú de nosaltres sap el valor simbòlic que tenen.”**

Però al mateix llibre, paradoxalment, hi trobem alhora la recança per tot allò no cantat quan n’era l’hora: **“Ara ja no tinc veu. I en aquell temps callava. / Crit i cant, desanats, eren tímids arpeigs / entre el somni i la vida, sota una llum somorta. / Recava esquinçar el vel espès de la incertesa. / El front, com fa l’infant que se sostreu a l’altre, / s’enfonsava poruc**

al clot de les mans balbes. // Avara de l’afany imprecís, no gosava / descobrir-me’l al cor, temerosa de perdre’l / com un tel de fragància que un mal vent s’enduria. / Ara ja no tinc veu. I si en tingués, encara, / qui sap si gosaria alçar el meu cant a l’aire... / La cendra és tèbia al pit i fa de bon servir-la.”

Malgrat tot, Joana Raspall encara tindrà temps de descobrir justament que les paraules que li puguin quedar són les que donaran sentit als darrers anys de la seva vida: **“L’eco m’ha de tornar el ressò de les velles / melodies del cor, si encara les sé dir. / Les vull recuperar; són les últimes gemmes / que em poden enjoïar el final del camí. / ... Poca cosa que tinc, vull tornar-me’n avara?”**

Així és com ens trobem davant el fenomen excepcional d’una poetessa que, després d’una vida de relatiu silenci, escriu i publica fins a la ratlla dels cent anys, tot cantant l’experiència d’una extrema vellesa extremament lúcida.

Acte commemoratiu de l’aniversari de la “liberació” de la ciutat. Celebració patriòtico-religiosa de la postguerra, relacionada amb l’entrada de les tropes nacionals del general Franco a Sant Feliu. S’hi observa les autoritats i persones uniformades de falangistes fent la salutació feixista, davant de l’edifici de l’Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat. Fotògraf: desconegut. Arxiu Comarcal del Baix Llobregat. Fons de l’Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat.

Al seu darrer títol poètic, *Jardí vivent*, la trobem encara donant voltes amb recança al balanç dels seus silencis excessius:

Passar comptes

*Jo he estat aquella noia temerosa
que s’acostava al món dels grans poetes
amb desig de trobar-hi l’aigua viva
i el foc ardent que el cor em reclamava.*

*Els degotalls de les paraules sàvies,
les espurnes d’estrofes aflamades,
me’ls feia meus amb fonda reverència
com fa la terra amb fam de ser sembrada.*

*Si no he estat fèrtil per donar collita,
humilment me n’acuso. Sóc avara
i potser m’he quedat per a mi sola
tot el tresor intern de les paraules.*

Fotografia del casament de Joana Raspall amb Lluís Cauh , l'any 1942.
Fotografia cedida per Joana Raspall i Juanola.

Activista cultural en temps difícils

*A una altra terra
pretenen arrelar-me,
les lleis dels altres.*

L'activisme de Joana Raspall ja es va fer evident en plena joventut, amb la presència a les publicacions locals i amb iniciatives tan decidides com la sol licitud d'una biblioteca pública.

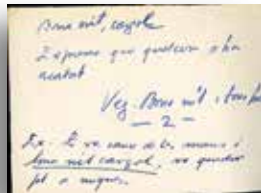
Es va tornar a fer remarcar de manera més dramàtica al final de la guerra, quan ella era interina a la biblioteca de Vilafranca del Penedès, amb la decisió de salvar els llibres catalans del fons i traslladar-los a Barcelona en un dels últims camions d'aquella calamitosa retirada.

El desert de la postguerra va capgirar la vida de l'autora, com la de tothom. Per començar, ja no va accedir a la professió de bibliotecària, que només havia pogut exercir durant uns mesos, a Vilafranca, primer en període de pràctiques i després en règim d'interinatge, sinó que es va començar a guanyar la vida com a administrativa. En casar-se l'any 1942 amb el doctor Antoni Cauh  i Huguet, es va concentrar en la vida familiar, però ni tan sols el naixement i la criansa de quatre fills la van apartar de la seva d ria literària, que vehiculava a través d'algun dels Jocs Florals m s o menys consentits pel règim.

Però quan la vida familiar va començar a deixar-li més temps, ja en el decenni dels 50, no tan sols va perseverar en la creació literària, sinó que es va abocar a una activitat cívica encara més intensa, en consonància amb l'esperit de servei que havia après dels seus mestres noucentistes. D'una banda, va tornar a la seva pass  pel teatre, per exemple amb l'escenificació de la can o

del Comte Arnau, l'any 1952, al Centre Parroquial de Sant Feli , que feia servei d'autèntic centre cívic; i amb la redacció de diversos guions teatrals per a la ràdio local; un dels quals es va convertir finalment en un ambiciós poema dramàtic, *L'ermita de Sant Miquel*, que va merèixer el premi Joan Santamaria l'any 1963. De l'altra banda, va començar a fer classes de català a casa seva mateix, en petits grups, de manera privada i discreta. Aquesta dedicació la va fer progressivament conscient de les mancances que tenia l'ensenyament en aquells anys tan difícils, i es va posar a treballar diligentment per cobrir-les.

La primera empresa, reprenent un vell intent de joventut, va ser l'elaboració d'un *Diccionari de sinònims* (fins aleshores no n'hi havia cap en català), que va anar construint pel sistema ancestral de l'acumulació de fitxes en capses adaptades a l'efecte, i que es va publicar l'any 1972, amb la col laboraci  final de Jaume Riera i Sans. A continuació es va embarcar en-

Joana Raspall amb tota la família davant de casa seva el dia de Rams.
D cada dels anys 50.
Fotografia cedida per Joana Raspall i Juanola. Arxiu Històric Marc Rius.

del Comte Arnau, l'any 1952, al Centre Parroquial de Sant Feli , que feia servei d'autèntic centre cívic; i amb la redacció de diversos guions teatrals per a la ràdio local; un dels quals es va convertir finalment en un ambiciós poema dramàtic, *L'ermita de Sant Miquel*, que va merèixer el premi Joan Santamaria l'any 1963. De l'altra banda, va començar a fer classes de català a casa seva mateix, en petits grups, de manera privada i discreta. Aquesta dedicació la va fer progressivament conscient de les mancances que tenia l'ensenyament en aquells anys tan difícils, i es va posar a treballar diligentment per cobrir-les.

El passeig de Pi i Margall de Sant Feli  de Llobregat amb una pancarta del I Congr s de Cultura Catalana (març-abril de 1976), en el qual Joana Raspall participa amb la ponència *El llibre de teatre infantil i juvenil*.
Fotògraf: Nicol s Vargas. Arxiu Comarcal del Baix Llobregat. Fons PSUC-Iniciativa per Catalunya.

cara en un inusual *Diccionari de locucions i de frases fetes*, que va aparèixer l'any 1984, amb la revisió de Joan Martí. I, per si no n'hi havia prou, encara va repetir l'experiència amb un també insòlit *Diccionari d'homònims i parònims*, que va aparèixer el 1988, de nou amb revisió de Joan Martí.

Fer diccionaris no era pas una feina literària, però el coneixement íntim de la llengua que se'n derivava havia de repercutir sens dubte en el bon ofici de l'escriptora. Aix  i tot, Joana Raspall ha combatut sempre els castells de focs verbals, convençuda que el domini de la llengua no consisteix en cap desplegament enlluernador de recursos.

La disponibilitat civil de Joana Raspall es mantindrà oberta tota la seva vida i en totes direccions. A començament dels anys 70 va impulsar la creació del premi per a poetes joves Martí Dot, en el qual ha participat sempre més com a jurat. També va prendre part en el Congr s de Cultura Catalana, en la ponència sobre teatre per a infants. Des de l'any 1980, va col laborar sempre a la revista local *Va i ve*. L'any 1990, amb els altres membres de la Comissió del Premi Martí Dot, encara va promoure una Tertúlia Literària mensual per facilitar el contacte i l'intercanvi entre els interessats en la poesia.

La literatura com a servei a la col·lectivitat

*Les mans obertes
són banderes inútils
si es mostren buides.*

La conseqüència creativa més important de la generositat de Joana Raspall ha estat la seva dedicació a la literatura infantil. Avui, quan el mercat és ple a vessar de llibres infantils, pot resultar difícil de creure, però la veritat és que els anys 60, quan els moviments de renovació pedagògica van començar a alçar el cap, el terreny de la literatura infantil autòctona era pràcticament un desert de terra cremada; a les llibreries no es podia trobar ni tan sols els llibres dels autors d'abans de la guerra.

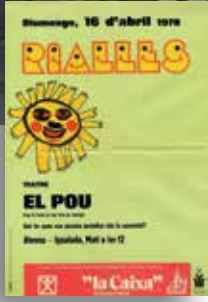
Instintivament, la primera aportació de l'escriptora en aquesta direcció es va produir en el camp del teatre, que coneixia bé de molts anys. La primera prova, *El pou*, ja va ser un èxit esclatant. Va guanyar el premi Cavall Fort l'any 1967 i es va presentar el 1970 al Teatre Romea de Barcelona. L'obra, de tema social, va despertar interès entre els grups de teatre emergents, i encara avui s'hi manté vigent. Els personatges, en Nap, en Buf i en Xic, van fer tanta fortuna que l'autora els va tornar a reclutar per a un parell d'obres més: *L'invent* (1974) i *Kònsom S.A.* (1978), molt ben acollides als cicles de teatre infantil de Cavall Fort. **“Totes tres contenen crítica social. Volia que la gent s'adonés que els nens també pensen. I que no els havien de donar només coses perquè es divertissin i prou, sinó que acceptessin que tenien l'obligació de fixar-se en les coses que valien la pena. I ho vaig fer expressament, amb una intenció didàctica, diguem-ne. Tot el que he fet per als nens és fet amb una idea d'educació. Sempre.”**

La constatació del servei social de la seva literatura per a infants va somoure feliçment la vella resistència de l'autora a veure publicada la seva obra en peu d'igualtat amb altres autors. Així va començar, doncs, a publicar amb una certa, encara tímida, regularitat (tot i que el teatre no és precisament el gènere més ben acollit pels editors).

“Més tard em vaig dedicar al que creia que feia més falta: la poesia infantil, ja que em vaig trobar que a les escoles no sabien recitar ni llegir versos en català ni en castellà. En adonar-me'n, em vaig dedicar a escriure versos per als nens.”

Representació d'*El Pou* al Centre Parroquial de Sant Feliu de Llobregat, primavera de 1970. Arxiu Històric Marc Rius.

De nou, doncs, trobem l'escriptora motivada per les necessitats de la col·lectivitat. L'atenció a la literatura infantil, en efecte, va anar prenent un paper cada vegada més important en la dedicació literària de Joana Raspall, que paral·lelament en podia comprovar la utilitat a les escoles on la convidaven a parlar. Sobretot en el ram de la poesia, però també en el de la narrativa, en el qual ha arribat a publicar reculls de contes tan personals com *Contes del “si és no és”* (1994) o *Contes increïbles* (1999), i fins una novel·leta com *El mal vent* (1994).

Pàgina de la revista *Tretzevents*, n. 864, del setembre del 2008, cedida per Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Homenatge a l'historiador santfeliuenc Llorenç Sans Fàbregas al Centre Parroquial de la carretera de Laureà Miró de Sant Feliu de Llobregat. D'esquerra a dreta: Joana Raspall, l'historiador Llorenç Sans, l'escriptora Matilde Bertrand i el poeta Martí Dot. Fotògraf: desconegut. Arxiu Comarcal del Baix Llobregat. Fons de Jaume Amigó i Mata.

La poesia per a infants: “Fer escaleta”

*Lenta, l'eruga,
tot menjant col, espera
ser papallona.*

De tota la dedicació de Joana Raspall a la literatura infantil en sobresurt de manera molt destacada la seva poesia per a infants. D'una banda, per la novetat que això va significar per a la nostra literatura, i de l'altra, per la quantitat i la qualitat de la seva aportació. Cal tenir molt en compte que, a diferència d'altres literatures com l'anglesa o la russa, per dir-ne dues de ben diverses, la literatura catalana no comptava amb una tradició de poesia per a infants. Allò que, generosament, havien fet per a les seves cultures autors tan importants com Walter de la Mare, T. S. Eliot, Ted Hughes, Vladímir Maiakovski, Samuïl Marxak o Guenrikh Sapguir, no tenia veritable correspondència entre nosaltres. Els brevíssims *Museu zoològic* de Josep Carner (1963) i *Espígol blau* de Marià Manent (1980) no podien omplir el buit si no era de manera anecdòtica. Al seu moment, els moviments de renovació pedagògica dels anys de la República no havien tingut temps d'esperonar els nostres poetes a escriure per als infants. Si la guerra no hagués estroncat el curs de les coses, aquesta comesa hauria recaigut sens dubte sobre els poetes de la generació de Joana Raspall, que aleshores eren joves i renovadors. Però, malauradament, no va poder ser: ja és prou que arribessin a sobreviure.

Així, doncs, quan Joana Raspall va publicar l'any 1981 el seu recull *Petits poemes per a nois i noies*, la novetat va aparèixer més aviat com una raresa marginal. Ni el públic, ni el món escolar, ni el negoci editorial van fer gaire cas d'aquella primera proposta. Malgrat això, l'autora no va abandonar la vena i va

continuar escrivint, però la veritat és que va haver d'esperar quinze anys encara perquè algun editor s'interessés per publicar-li un segon títol de poesia infantil. L'any 1996, en efecte, quan la poetessa ja tenia vuitanta-tres anys, va aparèixer *Bon dia, poesia*, a l'editorial Baula. I només un any després, *Degotall de poemes*, a l'editorial La Galera. El panorama havia canviat de manera radical. Des de llavors i fins al 2004, entre les editorials Baula, La Galera i Publicacions de l'Abadia de Montserrat van arribar a publicar vuit títols nous de poesia infantil de Joana Raspall, a raó d'una mica més d'un llibre per any. En menys d'un decenni, amb uns quants centenars de poesies, la veterana autora s'havia convertit en el primer clàssic d'un gènere que tot just començava a tenir vida entre nosaltres.

Joana Raspall s'havia realitzat com a poetessa gràcies al seu civilitzat esperit de servei, enllà de tota vanitat: “**El món poètic, almenys aquí a Catalunya, és una escala en què falta un tram i els nens haurien de poder fer aquesta escala; començar per la poesia senzilla i no deixar-los plantats perquè saltin a la intel·lectual, sinó anar-los guiant, de mica en mica, que arribin a entendre-ho. Això és el que jo m'he proposat. Ho he fet com una feina, com un servei. Perquè jo no guanyaré cap mèrit de poeta, escrivint això; la gent no ho valora... Ho he fet amb tota la discreció del món, sense voler-m'hi lluir personalment, amb tota la senzillesa.**”

Visita de Joana Raspall a un assaig de la Coral Tic Tac de Sant Feliu de Llobregat, l'any 2009.
Fotografia cedida per la Coral Tic Tac de l'Ateneu Santfeliuenc.

D'això, ella mateixa en diu “fer escaleta” per ajudar els nens a seguir el camí fins dalt: **“Jo faig l'escaleta perquè [els lectors] tinguin ganes d'arribar-hi i sàpiguen que hi poden arribar. I puguin llegir tant una cosa sentida i poètica en una quarta com empassar-se un llibre d'elegies del millor poeta que tinguem.”**

Trobada d'escoles de Sant Feliu de Llobregat amb motiu de la campanya ciutadana per la concessió de la Creu de Sant Jordi a Joana Raspall. Fotografia cedida per Jaume Garcia.

Il·lustracions de poesies de Joana Raspall, a la biblioteca de l'escola Pau Vila de Sant Feliu de Llobregat.
Autores: Cristina Arcos i Núria Flores.

La poesia per a infants: explorant un continent

Canta l'alosa.

*Per camins sense marges
fuig el silenci.*

El més sorprenent de la poesia per a infants de Joana Raspall no és tant el fet que aparegui de cop i volta al final de la seva vida com el fet que se'ns presenti com el fruit natural d'una tradició que en realitat no hem tingut mai. Sense gaires referents autòctons, la poetessa va haver de crear el gènere de la poesia catalana per a infants pràcticament del no res, guiada només per la intuïció, el seny i el bon gust. I el resultat no podia ser més satisfactori. Tota la seva experiència d'escriptora secreta, adquirida sota el guiatge de tan bons mestres, es projectava ara sobre el gènere poètic per a infants com si Verdaguer, Maragall, Carner o Riba ja haguessin obert el camí i ella no hagués hagut de fer sinó seguir-lo. En la seva producció per al gènere no s'hi troben vacil·lacions, ni signes d'encarcament, ni manca de destresa, ni tampoc d'ancorament en el passat. És una poesia fresca, natural, fluent i ben feta.

L'ocell i el xiprer

*Per fer més alt el xiprer
l'ocell hi enlaira el seu cant.
Si l'arbre no arriba al cel,
hi arribarà ell cantant.*

La senzillesa transparent d'aquests quatre versos no és sinó aquella simplicitat només aparent de l'art que amaga l'art. La idea central de la verticalitat acústica del cant de l'ocell enllaçant amb la verticalitat material de la capçada del xiprer per transcendir-la hi és presentada amb absoluta economia de mitjans, sense ni una sola paraula o partícula de farciment o ornament, i

*—Xicot, rumia, rumia
i no me'n culpis a mi!*

Fins i tot sembla que alguna vegada profetitzí un futur de ciència-ficció. Ara ja podem endevinar, per exemple, qui va inspirar la invenció del "twitter":

El pollet

*Voldria saber què diu
el pollet quan fa "piu-piu"...
Si té gana, si té set,
si pateix calor o fred,
si està trist, si està content,
si m'entén o no m'entén.
Si ell no pot saber parlar,
hauré d'aprendre a piular.*

En altres casos, trobem l'autora ajudant els mestres d'escola amb poesies didàctiques sobre llengua, sobre els nombres, sobre actituds cíviques, etcètera. O servint-los suggerents jocs de paraules, de vegades tan virtuosos com el sonet en monosíl·labs *Jo sols vull*, digne eco d'un famós poema de Pere Quart.

Jo sols vull

(Tot en monosíl·labs)

*Tinc un vas que és tot ple d'or
i un sac nou ben ple de blat.
No sé amb quin fi me'ls han dat;
sé quin pes em fan al cor:
Ho duc tot dins de la mà
i no sé què n'haig de fer!
Si tu ho vols, et puc dir: —Té!,
per a tu tot l'or i el pa.
Jo en tinc prou amb llum de sol,
blau de mar i verd dels pins,
i amb les flors i els cants tan fins
de les aus tot fent el vol.
Jo sols vull un dolç mot teu
i, per nord, el dit de Déu.*

en quatre heptasil·labs impecables amb rima consonant als versos parells. M'atreviria a dir que tot un Josep Carner o un Marià Manent haurien signat de bon grat aquesta petita joia. En la seva exploració de camins per arribar a una poesia infantil catalana, la poetessa sovint assaja amb bon criteri la recreació de temes de la nostra poesia de tradició oral, com ara:

Cargol, treu banya

*Cargol, treu banya,
el cel té una lleganya,
quan li caurà,
l'hort es mullarà.
Cargol, treu bava,
surt a la nit blava,
podràs menjar
tant com et plaurà!
Et veu la lluna,
deixa-li una engruna
d'aquesta col,
que ella també en vol.*

Però, alhora, es projecta sense embuts cap al futur, amb una curiositat i un interès per la realitat actual pròpia de l'esperit més jovial. Les poesies de Joana Raspall no tan sols són plenes de belles contemplacions del món natural, sinó que també exhibeixen una bona col·lecció de ginys electrònics, d'ordinadors, d'extraterrestres, de teleaddictes i de galàxies zz.

L'ordinador

*Un xicot espavilat
Discuteix amb la pantalla:
—El dibuix que he començat,
no m'explico per què falla!
He llegit El gat amb botes
I en vull fer la il·lustració.
Les tecles em fallen totes,
No sé per quina raó.
El dit quasi se m'enrampa
De tant fer clic i clic.
Ordinador! Si em fas trampa,
Hem acabat! Ves què et dic!*

Joana Raspall a casa seva, l'any 2012
Fotografia: baiximágenes.es

La poesia per a adults

*La veu se'm nua
i per no lamentar-me'n
encara canto.*

La poesia més íntima de l'autora, però, no va començar a sortir tímidament a la llum fins que ella ja tenia setanta-vuit anys: un cas insòlit en qualsevol literatura. El llibre *Ales i camins* revelava, amb unes mostres molt variades i fins disperses, la presència d'una poetessa que havia estat escrivint durant anys en diferents direccions. Al pròleg, repassava els seus primers temps de dedicació poètica de maduresa d'una manera gairebé casual: **“Aquells anys van ser vitalment gratificants, compensats per una vida familiar plena, durant els quals vaig anar escrivint, treballant... i fent versets de manera esporàdica, com qui llença pedretes al riu, com qui es complau a arxivar anècdotes, a catalogar sentiments, dubtes, fantasies i records.”** I a continuació declarava que aquella actitud diguem-ne diletant no havia canviat amb el pas dels anys: **“He seguit així fins ara: indisciplinada, dispersa, sense perseguir cap altra finalitat, en poesia, que retrobar-me a mi mateixa buidant en el vers unes vivències reals o, a vegades, només executant un exercici de versificació pel pur plaer de fer-ho, com un joc engrescador.”**

El més curiós del cas és que els poemes inclosos en el llibre desmentien força aquelles paraules del pròleg: tots anaven prou més enllà de qualsevol innocent “joc engrescador”, des de les belles tankes d'herència ribiana fins a les primeres reflexions entorn de la mort, passant per peces tan inesperades com el magnífic himne *Endavant!*, perfectament actual, que ara mateix haurien de poder cantar totes les corals del país.

Endavant!

*Respira fort, que l'aire és teu
i l'aire i tot et poden prendre.
Un cop ja l'hagis respirat
és carn com tu,
és alè teu que no es pot vendre.
Respira fort, que l'aire és teu!*

*Trepitja ferm, que el lloc és teu.
On hi ha el teu peu no n'hi cap d'altre.
La terra té per a tothom
camins oberts.
Lluita amb qui vulgui entrebancar-te!
Trepitja ferm, que el lloc és teu!*

*Parla ben clar, que el mot és teu
i el pensament ningú no el mana.
Si creus la teva veritat
llança-la al vent
i que s'arbori com la flama.
Parla ben clar, que el mot és teu!*

El fet és que aquella primera publicació va animar l'autora. Perquè només tres anys després va publicar un segon recull: *Llum i gira-sols*. Un llibre curiós on l'octogenària poetessa interpretava, en un remarcable exercici d'encarnació dramàtica, les emocions de dos joves enamorats d'avui. Deu anys més tard, ja nonagenària, Joana Raspall iniciava una nova etapa de publicacions poètiques, que havia de culminar en el llibre *Jardí vivent*, publicat l'any 2010, als noranta-set anys d'edat. Tot i ser de nou un llibre força variat, conté una majoria de poesies sobre l'experiència de la vellesa avançada (potser n'hauríem de dir “la quarta edat”?), que constitueixen una novetat molt remarcable a la nostra literatura, amb moments de gran intensitat i bellesa.

Els mots nous

*Hi ha mots que no he dit mai, i, famolenca,
la boca me'ls demana per gaudir-se'n.
Amb ells potser les flames d'un somni vell
o neus de lluna, m'agombolarien.
Regalimant, la bresca no tastada
dels noms desconeguts, m'endolciria
la cendra sens caliu de les paraules.
Cavalcant el desig, les noves flames
m'esbullarien els cabells blancsos
i els ulls se'm pintarien de llum viva.
La buidor de l'entorn, on dorm la rude
pesantor de les nits massa sabudes
i dels dies iguals que els altres dies,
es remouria tota i s'ompliria
de joves veus i de clarors mai vistes.*

La Coral del Cor de l'Ateneu interpretant la poesia *Endavant*, musicada per Josep Maria Blay, a Sant Feliu de Llobregat, el 23 d'abril de 2013.
Fotografia: baiximágenes.es

Joana Raspall a la Sala dels Àustries del Palau Falguera de Sant Feliu de Llobregat
Fotografia: baiximágenes.es

La poesia per a adults: l'epigrama a la japonesa

*La veu que em crida
sempre desperta l'esma
que em fa respondre.*

Just abans del darrer llibre poètic, Joana Raspall havia publicat dos títols que mereixen una atenció a part: *Arpegis* (2004) i *Instants* (2009). Es tracta de dos llibres poètics unificats per la forma: l'haikú en el primer cas, i l'haikú i la tanka en el segon. Aquestes són formes japoneses que la poetessa havia après directament del seu mestre Carles Riba, que s'hi assajava justament durant els anys de docència a l'Escola de Bibliotecàries. Així ho recorda ella mateixa a la nota introductòria al primer llibre: **"Rellegint una vegada més els poemaris del mestre Carles Riba, m'he aturat especialment en les reflexions que exposa en les notes a *Tannkas de les quatre estacions*, tema del qual ens havia parlat llargament a classe, a l'Escola de Bibliotecàries, i que jo havia escoltat, com sempre, amb veritable fruïció. Aleshores vaig assajar, com a exercici, de fer algun haikú i alguna tanka, segons la delicada estructura japonesa. Fou un tast."** És a dir, una provatura de joventut sense continuïtat immediata. Però a l'altre extrem de la vida, l'autora es va sentir estimulada a tornar-hi, aquest cop per la lectura d'autors moderns: **"Més tard he llegit amb interès produccions d'aquest gènere literari per part de poetes de casa nostra; i ara sento que em deixo per participar en el joc de la poesia entrant-hi per aquest porticó tan reduït de l'epigrama, on s'encaixen un sentiment o una sentència en unes poques síl·labes: disset, en l'haikú, i trenta-una en la tanka. És una temptació."** Aparentment, doncs, Joana Raspall, com Riba, només estava interessada en la forma epigramàtica, no pas en el caràcter propi de l'haikú japonès, però alhora la tro-

bem ben conscient del que és en el fons aquell gènere oriental:

"Així us ofereixo senzillament aquest enfilall d'arpegis que la subjectivitat diferencia del to de l'haikú clàssic, però que m'ha servit per fer del cor i del pensament, paraula." En realitat, la poetessa coneix ara tan bé l'essència de l'haikú clàssic que en molts casos, a diferència del seu mestre, en segueix de bon grat la lliçó, com en aquest cas, que no desdiria en una col·lecció del gran Kobayashi Issa:

*La trista fulla
gronxadissa suplica
un lloc on caure.*

O aquest altre:

*Cada ganyota
del magraner regala
robins bellíssims.*

El més habitual, però, és que la poetessa se serveixi de la forma de les disset síl·labes per encapsular-hi sintèticament idees poètiques pròpies, sense connexió amb el gènere japonès:

*Planto desitjos
i espero que floreixin.
Quants que no arrelen!*

O bé:

*Estic desperta?
Potser abans vivia
el somni d'ara?*

En alguns casos, l'haikú esdevé a les seves mans tot just el continent d'un aforisme:

*La millor fita
d'una gran aventura
és la tornada.*

Troblem si fa no fa les mateixes tendències a les tankes del segon recull. Recordem-ne la darrera, tan transparent com significativa:

*Sense poemes,
els sofriments serien
tan tenebrosos
com, de nit, la tempesta
en un mar sense platges.*

Joana Raspall i la seva filla Imma Cauhé, a la diada de Sant Jordi 2013.
Fotografia: Marc Rius.

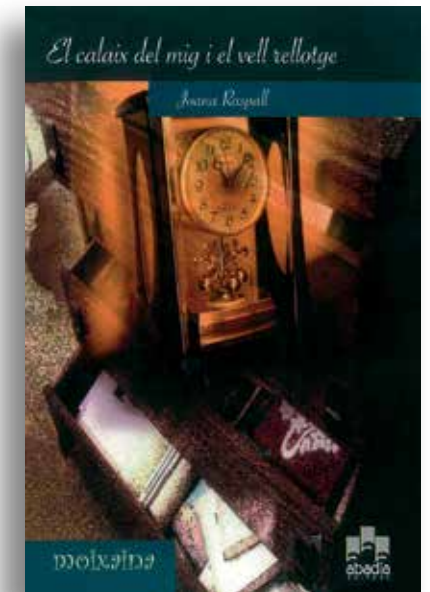
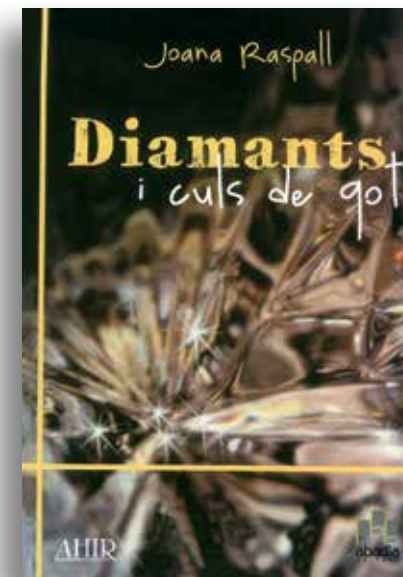
Joana Raspall a casa seva, l'any 2012.
Fotografia: Jorge Botella.

Narrativa per a adults

*Tot i passant-hi,
els camins de la vida
no sé on menen.*

Joana Raspall va manifestar molt aviat un marcat gust per la narració, no pas incompatible amb la seva passió per la lírica. De fet, ja a les darreries dels anys quaranta la trobem assajant el gènere de la balada, és a dir de la poesia narrativa, com podem comprovar en l'intercanvi epistolar amb Carles Riba. Però el mestre, tot i valorar-li l'esforç en la direcció de la balada romàntica, més aviat li suggeria que tornés als temes lírics més pròxims: **“Crec que V. pot contribuir eficaçment a la creació de la balada catalana. Té el deure de perseverar-hi. No abandonant, però, els temes que li ofereix la realitat immediata, elemental, de la seva simple i pura vida de dona.”** El fet és que l'autora va renunciar finalment a aquell camí de regust vuitcentista, i no ha publicat mai cap d'aquelles provatures. Però no va renunciar, en canvi, a les possibilitats de la narració. També a l'epistolari amb Riba trobem Joana Raspall anunciant el seu treball en un recull de narracions, pel juliol del 1957: **“Li volia escriure fa temps per a demanar-li de llegir unes narracions de tipus rural, inspirades en personatges o fets reals, que estic lligant en forma de recull.”** El llibre va arribar aquest cop a terme, però l'autora el va mantenir al calaix per no comprometre les persones reals d'un racó aleshores remot del Penedès que li havien inspirat els relats. No va ser, doncs, fins al 2008 que va aparèixer *El Cau de les Hores*. Un llibre curiós, aparentment més pròxim als relats modernistes d'un Prudenci Bertrana o una Víctor Català que no pas als mestres noucentistes, escrit en una prosa acurada, rica i saborosa, digna d'aquells grans precursors.

Immediatament després, l'autora es va llançar a l'aventura de la novel·la. Però de nou en va mantenir els resultats ocults durant anys. Fins avui, encara, només n'ha aparegut una mostra: *Diamants i culs de got* (2007). Es tracta d'una novel·la de formació (un autèntic “Bildungsroman”), en la qual se segueix el curs de la formació d'un jove d'origens modestos, Andreu Bernat, que es troba confrontat amb la guerra en plena adolescència i es veu forçat a reaccionar-hi, contra la pròpia inèrcia. Tot plegat, resolt amb una intuïció psicològica molt remarcable, i amb una llengua econòmica i eficaç, sense una engruna de faramalla innecessària. És un veritable tribut a les vivències dramàtiques que van escaure a la seva pròpia generació. Sembla evident que, en unes circumstàncies més normals, o menys traumàtiques, Joana Raspall hauria pogut esdevenir també una novel·lista estimable.

De moment, només ha aparegut un tercer títol narratiu, *El calaix del mig i el vell rellotge* (2010), que descabdella, amb l'artifici d'endregar un vell calaix ple de papers, un enfilall d'embrions novel·lístics que no s'arriben a desenvolupar, però que deixen entreveure de manera fugaç uns mons perfectament autònoms, com qui obre una finestra darrere l'altra, però només durant un minut.

Repercussió pública

*Entomo l'aigua
i em faig canal per dar-la
a qui sedeja.*

La reticència —o pudor— inicial de Joana Raspall a donar a conèixer la seva producció literària, associada amb la problemàtica difusió —i distribució— d'algunes de les col·leccions editorials en què ha publicat, ha entrebancat força el coneixement de la seva obra per part del públic en general. Només l'èxit creixent de la poesia per a infants, esdevingut als anys finals de la seva vida, ha aconseguit que el seu nom fos conegut una mica pertot arreu, dins l'àmbit del nostre domini lingüístic. Ha estat, doncs, l'èxit en un gènere que l'autora no havia considerat mai com a central en la seva dedicació allò que finalment ha fet conscient el públic de l'existència d'una escriptora que havia passat inadvertida fins llavors, a l'ombra dels grans noms de la seva generació.

Joana Raspall no ha passat mai inadvertida, però, entre els seus veïns de Sant Feliu de Llobregat, on ha viscut d'ençà que tenia tres anys. Des de l'adolescència, quan va començar a col·laborar a les publicacions locals, l'escriptora no ha deixat mai de participar activament en la vida cívica de la població. No tan sols amb les dedicacions pròpies d'una intel·lectual compromesa, com ara les classes de català en temps obscurs i perillosos, o la promoció del premi Martí Dot per a poetes joves, o la institució de la tertúlia literària del mateix nom, o les col·laboracions a la premsa local, o les diverses aportacions a la vida teatral de la ciutat, sinó també amb altres compromisos cívics, com ara la presidència del Centre Parroquial, just en els anys de transició, després de la mort del dictador, o fins i tot la promoció de l'Associació de Veïns del seu barri, can Nadal.

Els reconeixements, doncs, van arribar a l'autora de manera natural al seu Sant Feliu. En complir els vuitanta anys, el 1993, se li va concedir la Medalla d'Or de la ciutat i es va editar un àlbum de reconeixements diversos sota el títol *Sant Feliu a Joana Raspall*. També se l'ha homenatjada donant el seu nom als premis del Concurs de Relats Breus del Casal de la Dona de Sant Feliu de Llobregat, des del 2004. O encara donant el nom a un dels nous vials de la ciutat, l'any 2008. I, naturalment, tota la ciutat s'ha abocat, amb l'Ajuntament al capdavant, a la celebració de l'Any Joana Raspall.

A escala nacional, els reconeixements han trigat una mica més. L'any 2006, als noranta-tres de l'escriptora, se li va concedir finalment la Creu de Sant Jordi, un any després que una comissió ciutadana en proposés la candidatura i que l'Ajuntament de Sant Feliu la presentés oficialment. I el 2010, encara, se li va atorgar la Medalla del Treball President Macià.

Aquest any del seu centenari, se li ha concedit el premi de la Crítica Serra d'Or en la categoria de literatura infantil i juvenil, pel conjunt de la seva obra.

Acte de lliurament de la Medalla de la Ciutat, a Sant Feliu de Llobregat, l'any 1993. Fotògraf: Blas Serrano Miranda. Arxiu Comarcal del Baix Llobregat. Fons de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat.

Joana Raspall rep de mans del president de la Generalitat, Pasqual Maragall, la Creu de Sant Jordi, l'any 2006.
Fotografia: Generalitat de Catalunya

Gràcies a les noves possibilitats de comunicació de l'internet i de les xarxes socials, han nascut iniciatives privades de promoció de l'obra de Joana Raspall, com ara l'associació Eixam d'Amics de la Joana Raspall.

Als seus cent anys, però, queda pendent encara un homenatge editorial: la reunió en un volum de tota la seva poesia per a infants, i fins i tot una antologia nodrida d'aquesta producció. I, per descomptat, la reunió en un altre volum de la seva poesia lírica, publicada o inèdita.

Acte d'inici de l'Any Joana Raspall a la Sala Ibèria de Sant Feliu de Llobregat, el 21 de febrer de 2013.
Fotografia: Marc Rius.

*Marxaré sola;
deixeu-me que ara sigui
tant amb vosaltres.
Tindré temps d'enyorar-vos;
l'eternitat és llarga.*

Del llibre *Instants*, 2009

13 any
joana raspall

Bibliografia

Poesia

Ales i camins, Barcelona: Columna, 1991.

Llum i gira-sols: poesia jove, Barcelona: Columna, 1994.

Arpegis: haikús, Saldes: Abadia, 2004.

Instants: haikus i tankas, Sant Feliu de Llobregat: Edicions del Llobregat, 2009.

Jardí vivent, Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa, 2010.

Poesia infantil

Petits poemes per a nois i noies, Barcelona: Daimon, 1981.

Bon dia, poesia!, Barcelona: Baula, 1996.

Degotall de poemes, Barcelona: La Galera, 1997.

Pinzellades en vers, Barcelona: Baula, 1998.

Com el plomissol: poemes i faules, Barcelona: La Galera, 1998.

Versos amics, Barcelona: Abadia de Montserrat, 1998.

Escaleta al vent: poemes, Barcelona: La Galera, 2002.

A compàs dels versos, Barcelona: La Galera, 2003.

Font de versos, Barcelona: Baula, 2003.

Serpentines de versos, Barcelona: Abadia de Montserrat, 2003.

Concert de poesia, Barcelona: Abadia de Montserrat, 2004.

El meu món de poesia, Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa, 2011 [llibre + DVD].

46 poemes i dos contes, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013.

Narrativa

Diamants i culs de got: records d'un vell, Saldes: Abadia, 2007.

El Cau de les Heures, Maçaners: Abadia, 2008.

El calaix del mig i el vell rellotge, Manresa: Abadia, 2010.

Narrativa infantil

La corona de l'àliga, Vilafranca del Penedès: Vilatana, 1998.

Contes del "si és no és", Barcelona: Abadia de Montserrat, 1994.

El Mal vent, Barcelona: Cruïlla, 1994.

Contes increïbles, Barcelona: La Galera, 1999.

La trampa de la "Urbanització K", Barcelona: Baula, 2000.

Teatre

L'ermita de Sant Miquel, Barcelona: Millà, 1964.

Teatre infantil

El pou: aventures d'en Nap, en Buf i en Xic, Barcelona: Tremoleda, 1975 [La Galera, 1994].

L'invent: comèdia per a nois i noies, en tres actes, Barcelona: Don Bosco, 1978.

Kònsun, S.A., Barcelona: Don Bosco, 1984.

Diccionaris

Diccionari pràctic de sinònims catalans: mots i frases [Amb Jaume Riera i Sans], Barcelona: Arimany, 1972.

Diccionari usual de sinònims catalans: mots i frases [Amb Jaume Riera i Sans], Barcelona: Arimany, 1975.

Diccionari de locucions i de frases fetes [Amb Joan Martí i Castells], Barcelona: Edicions 62, 1984.

Diccionari d'homònims i parònims [Amb Joan Martí i Castells], Barcelona: Barcanova, 1988.

Altres

50 anys [del] Centre Parroquial: cinquanta anys de records, [Sant Feliu de Llobregat]: Centre Parroquial, 1993.

Altres per a infants

50 anys del Centre Parroquial, Sant Feliu de Llobregat: Patronat Municipal de Cultura [et al.], 1992.

L'Auca de l'Ateneu: 125è aniversari l'Ateneu, Sant Feliu de Llobregat: Ateneu Santfeliuenc, 2006.

Discografia

L'hora perduda [música de Jordi Domènech], Barcelona: Secretariat de Corals Infantils de Catalunya, col. Acuitacantar núm. 9, 2013.

Sobre Joana Raspall

M. Jesús BONO LAHOZ: *Una aproximació a la nova dona catalana des del pensament de Joana Raspall*, Sant Feliu de Llobregat: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, 1990.

Sant Feliu a Joana Raspall, Sant Feliu de Llobregat: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, 1993.

Joana Raspall, Sant Feliu de Llobregat: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, 2006 [DVD].

Maria Teresa MIRÓ COSTART: *Joana Raspall i Juanola*, Dones per la Llibertat i Democràcia, 2007.

Liurament del Gravat d'Honor del Centre Parroquial a Joana Raspall, Sant Feliu de Llobregat: Centre Parroquial i Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, 2009 [DVD].

Miquel DESCLOT, *Joana Raspall, un clàssic de la poesia per a infants*, dins *Faristol*, n. 74, novembre de 2012.

Altres

Júlia CABALEIRO MANZANEDO: *Paraules de dones en la premsa comarcal. Primer terç del segle XX*, Sant Feliu de Llobregat: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, 2002.

Caterina RIBA: *Dones de Sant Feliu: les altres protagonistes de la història*, Sant Feliu de Llobregat: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, 2006.

Isabel SEGURA SORIANO: *Guia de dones de Sant Feliu de Llobregat: recorreguts històrics*, Sant Feliu de Llobregat: Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, 2008.

Internet

<http://www.joanaraspall.cat>

<http://joanaraspall.blogspot.com.es>

<http://genius.diba.cat/joanaraspall>

<http://bibliotecasantfeliu.blogspot.com.es/2011/01/joana-raspall.html>

<http://www.escriptors.cat/autors/raspallj/index.php>

<http://lletra.uoc.edu/ca/autora/joana-raspall>

http://ca.wikipedia.org/wiki/Joana_Raspall_i_Juanola

<http://www.santfeliu.cat>

Ajuntament de
Sant Feliu
de Llobregat

Generalitat
de Catalunya

j13^{any}
joana raspal

Amb el suport de:

Diputació
Barcelona

